

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS **pārbaudes lietā Nr.2020-40-4AD** Rīgā

06.04.2021

Nr. 6-6/15
[personai A]

*Par personas tiesībām pārsūdzēt tiesā lēmumu
par mantas konfiskāciju*

Tiesībsargs saņēma Jūsu 2020.gada 6.novembra iesniegumu (reģistrēts 06.11.2020 ar Nr.1368), 2020.gada 16.novembra iesniegumu (reģistrēts 16.11.2020 ar Nr.6-1/819) un 2020.gada 2.decembra iesniegumu (reģistrēts 03.12.2020 ar Nr.6-1/871) kā papildinājumus pie 2020.gada 6.novembra iesnieguma, kā arī 2020.gada 2.decembra e-pasta iesniegumu, par pārbaudes lietas ierosināšanu sakarā ar [sabiedrības "X"] tiesību uz taisnīgu tiesu un tiesību uz īpašumu pārkāpumu, kas izpaužas Eiropas Savienības tiesību aktā noteikto tiesību neievērošanā, kas privātpersonai garantē tiesības pārsūdzēt tiesā mantas konfiskācijas rīkojumu.

Ar tiesībsarga 2020.gada 4.decembra vēstuli Nr.6-4/30 tikāt informēts, ka ir pieņemts lēmums par pārbaudes lietas ierosināšanu par iespējamo Latvijas Republikas Satversmes 92.panta un 105.panta pārkāpumu saistībā ar tiesībām pārsūdzēt tiesā tiesas nolēmumu, ar kuru kā pirmo un vienīgo lietā ir ticis pieņemts lēmums par mantas konfiskāciju.

Ar tiesībsarga 2021.gada 5.marta vēstuli Nr.6-8/54 tikāt informēts, ka sakarā ar nepieciešamību saņemt papildu pieprasīto informāciju, pārbaudes lietas izskatīšanas termiņš tiek pagarināts līdz 2021.gada 6.aprīlim.

Pārbaudes lietas ietvaros tiesībsargs vērsās ar informācijas pieprasījumiem pie Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes, SIA "Biznesa augstskola Turība" Tiesību zinātņu katedras un Daugavpils Universitātes Tiesību katedras, kā arī pie kopumā astoņu valstu nacionālajām cilvēktiesību aizsardzības institūcijām, lai uzzinātu ārvalstu praksi lietā izskatāmajā jautājumā. Pēc iepazīšanās ar saņemto informāciju no augstskolām, ārvalstu iestādēm un Jūsu papildus sniegto informāciju, kā arī tiesību aktu un tiesu prakses izpēti, sniedzu šādu atzinumu.

1. Kā izriet no lietas faktiskajiem apstākļiem, tad 2014.gada 7.maijā tika uzsākts kriminālprocess Nr.[..], kura ietvaros 2016.gada 25.oktobrī procesa virzītājs pieņēma lēmumu par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu un krimināllietas par noziedzīgi iegūtu mantu nodošanu izlemšanai tiesai. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa

ar 2016.gada 3.novembra lēmumu [sabiedrības "X"] mantu atzina par noziedzīgi iegūtu un nolēma ieskaitīt valsts budžetā. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2017.gada 7.marta lēmumu atstāja negrozītu pirmās instances tiesas lēmumu. Pamatojoties uz [sabiedrības "X"] 2018.gada 29.janvāra pieteikumu par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, Augstākās tiesas tiesnesis 2018.gada 26.septembrī pieņēma lēmumu atcelt Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2016.gada 3.novembra lēmumu un Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2017.gada 7.marta lēmumu, atjaunot kriminālprocesu par noziedzīgi iegūtu mantu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā.

Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa ar 2019.gada 15.aprīļa lēmumu izbeidza procesu krimināllietā Nr.[..] par noziedzīgi iegūtu mantu. Izskatot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar procesa virzītāja sūdzību un prokurora protestu, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2019.gada 10.oktobra lēmumu atcēla Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 15.aprīļa lēmumu un [sabiedrības "X"] mantu atzina par noziedzīgi iegūtu un konfiscēja valsts labā.

2. Iesniegumā norādāt, ka Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2019.gada 10.oktobra lēmums tika pamatots ar jaunām, apelācijas instances tiesā iesniegtām ziņām par faktiem, kā arī vērtējot jaunu, apelācijas instances tiesā sniegtu procesa virzītāja pamatojumu prasījumam par [sabiedrības "X"] mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, kas nebija iesniegts vērtēšanai pirmās instances tiesā, un attiecīgi šie argumenti Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā netika vērtēti. Tāpat norādāt, ka lēmums tika pamatots ar apstākļiem un argumentiem, kas netika minēti procesa virzītāja sūdzībā un prokurora protestā par pirmās instances tiesas lēmumu, ar kuru process par noziedzīgi iegūtu mantu tika izbeigts.

Norādāt, ka sava pārstāvamā tiesību un likumīgo interešu aizsardzībai vērsāties ar vairākām konstitucionālajām sūdzībām Satversmes tiesā, tomēr attiecībā uz visām tika pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt lietu. Tāpat norādāt, ka 2020.gada 14.augustā vērsāties ar sūdzību Augstākajā tiesā par Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2019.gada 10.oktobra lēmumu. Savukārt 2020.gada 19.augustā Augstākās tiesas priekšsēdētājam iesniedzāt iesniegumu ar lūgumu Senāta departamenta senatoru kopsapulcē apspriest Eiropas Savienības tiesību normu interpretāciju un piemērošanu Latvijā uzsāktajā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, ja konfiskācijas rīkojumu kā pirmā un vienīgā ir pieņēmusi apgabaltiesa. Tomēr 2020.gada 28.augustā ar Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta vēstuli tika atgriezta Jūsu sūdzība, norādot, ka Augstākās tiesas kompetencē neietilpst tādu sūdzību izskatīšana, kas iesniegtas par Kriminālprocesa likuma 59.nodaļas kārtībā pieņemtu, spēkā esošu un nepārsūdzamu apgabaltiesas lēmumu. Nepiekrītot saņemtajai atbildei, vērsāties atkārtoti Augstākajā tiesā, kas sūdzību par apgabaltiesas lēmumu pēc būtības neizskatīja. Tāpat konstatējams, ka 2020.gada 9.oktobrī vērsāties Augstākajā tiesā ar pieteikumu par nolēmuma procesā par noziedzīgi iegūtu mantu kriminālprocesā Nr.[..] jaunu izskatīšanu sakarā ar procesuālo likuma normu būtiskiem pārkāpumiem, uz ko saņēmt Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta vēstuli, ar ko Jūsu lūgums tika noraidīts. Līdz ar to norādāt, ka ar pēdējo Augstākās tiesas atbildes vēstuli Jūs esat izsmēlis Kriminālprocesa likumā noteiktās tiesības panākt Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2019.gada 10.oktobra lēmuma pārskatīšanu tiesā.

3. Iesniegumā norādāt, ka Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2019.gada 10.oktobra lēmums par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu esot pirmais un vienīgais lietā pieņemtais konfiskācijas rīkojums attiecībā uz [sabiedrības “X”] mantu. Savukārt procesa virzītāja lēmumu par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu un rajona (pilsētas) tiesas lēmumu par procesa izbeigšanu nekādā ziņā nevarot uzskatīt par konfiskācijas rīkojumu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/42/ES (2014.gada 3.aprīlis) par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā (turpmāk arī – Direktīva 2014/42/ES) 8.panta 6.punkta izpratnē. Jūsu ieskatā Direktīvas 2014/42/ES prasības Kriminālprocesa likumā nav pilnībā transponētas, jo gadījumos, kad lēmumu par mantas konfiskāciju kā pirmā pieņem apgabaltiesa, to nav iespējams pārsūdzēt augstākā instancē. Norādāt, ka Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punkta noteikumu nepareizas ieviešanas rezultātā Rīgas apgabaltiesa pieņēma atbilstoši Kriminālprocesa likuma 631.pantam nepārsūdzamu 2019.gada 10.oktobra lēmumu, ar kuru tiek konfiscēts īpašums. Ņemot vērā, ka Direktīvas 2014/42/ES prasības nav pilnībā pārņemtas Kriminālprocesa likumā, tas rada šķēršļus tiesību īstenošanai uz pirmā un vienīgā konfiskācijas rīkojuma pārsūdzību.

Jūsu ieskatā, Saeimas rīcības rezultātā, nepareizi transponējot Direktīvas 2014/42/ES normas nacionālajā tiesību aktā, ir pārkāptas [sabiedrības “X”] pamattiesības uz taisnīgu tiesu un īpašumu.

4. Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.panta pirmais teikums paredz, ka “ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā”. Tāpat arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6.panta 1.punkts nosaka, ka “ikvienam ir tiesības, nosakot savu civilo tiesību un pienākumu vai jebkuras viņam izvirzītās apsūdzības pamatotību krimināllietā, uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu saprātīgos termiņos neatkarīgā un objektīvā ar likumu izveidotā tiesā [...]”. Interpretējot Satversmes 92.panta pirmo teikumu, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka “tajā minētais jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus, proti, „taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta”¹. Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process aptver vairākus elementus – savstarpēji saistītas tiesības. Tajā ietilpst, piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdztiesības un sacīkstes principi, tiesības tikt uzklausītam, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu, kā arī tiesības uz pārsūdzību.²

Savukārt Satversmes 105.pants paredz, ka “ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību”. Konvencijas 1.protokola 1.pants nosaka, ka “jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz sava īpašuma izmantošanu. Nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot, ja tas notiek publiskajās interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem. Iepriekšminētie noteikumi neierobežo valsts tiesības pieņemt likumus, kādus tā uzskata par nepieciešamiem, lai kontrolētu īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm vai lai nodrošinātu nodokļu vai citu maksājumu vai sodu samaksu”.

¹ Satversmes tiesas 2014.gada 3.aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2013-11-01 11.punkts.

² Satversmes tiesas 2017.gada 8.marta sprieduma lietā Nr.2016-07-01 28.1.punkts. Citēts pēc Satversmes tiesas 2010.gada 17.maija sprieduma lietā Nr.2009-93-01 8.3.punkta.

Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta tāda Satversmes 105.panta interpretācija, kas paredz īpašniekam tiesības brīvi rīkoties ar savu mantu. Proti, Satversmes 105.panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības uz īpašumu ietver īpašnieka tiesības izmantot viņam piederošo īpašumu pēc saviem ieskatiem, kā arī gūt no tā labumu³. Arī Eiropas Cilvēktiesības tiesa (turpmāk – ECT), vērtējot indivīda tiesības uz sava īpašuma aizsardzību, kas noteiktas Konvencijas 1.protokola 1.pantā, ir atzinusi, ka šīs tiesības ietver tiesības pārvaldīt un rīkoties ar savu īpašumu⁴. Īpašuma tiesības ietver sevī arī pienākumu trešajām personām atturēties no īpašuma aizskaršanas. Šo tiesību īstenošanā valstij ir pienākums neiejaukties netraucētā īpašuma tiesību baudišanā, kā arī izveidot pietiekamu tiesību aizsardzības mehānismu, kas ļautu īpašniekam aizsargāties pret nepamatotu iejaukšanos netraucētā īpašuma tiesību baudišanā. Tomēr tiesības uz īpašumu nav absolūtas un tās atbilstoši Satversmes 116.pantam un Konvencijas 1.protokola 1.pantam var tikt ierobežotas.

Ievērojot minēto, valstij ir jānodrošina Satversmes 92.pantam atbilstošs taisnīgs lietu izskatīšanas process tiesā, kurā persona var aizstāvēt savas aizskartās īpašuma tiesības. Līdz ar to arī pārbaudes lietas pamatā esošie apstākļi ir vērtējami no Satversmes 92.panta prizmas, no kā secīgi ir atkarīga efektīva īpašuma tiesību aizsardzība.

5. Lai gan Satversme tieši neparedz gadījumus, kuros tiesības vērsties tiesā varētu ierobežot, tas nebūt nenozīmē, ka šīs tiesības ir absolūtas. Pieņēmums, ka Satversmes 92.panta pirmajā teikumā paredzētajām personas tiesībām vispār nevar noteikt ierobežojumus, nonāktu pretrunā gan ar Satversmē garantētajām citu personu pamattiesībām, gan arī ar citām Satversmes normām. Tādēļ gan Satversmes tiesa, gan ECT nepārprotami secinājušas, ka tiesības vērsties tiesā var ierobežot tiktāl, ciktāl tās netiek atņemtas pēc būtības⁵.

Tiesības uz pārsūdzību ir viens no elementiem, kas veido Satversmes 92.panta pirmo teikumu. Tomēr nedz no Satversmes 92.panta, nedz no Konvencijas 6.panta neizriet valstij par pienākumu ikvienas kategorijas lietai paredzēt pārsūdzību kasācijas instances tiesā⁶. Tāpat Satversmes tiesa ir norādījusi, ka likumdevējam demokrātiskā tiesiskā valstī, pieņemot procesuālos likumus, ir rīcības brīvība gan noteikt attiecīgos procesos skatāmo lietu kategorijas, gan arī lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību.⁷

Kriminālprocesa likuma 630.panta pirmā un otrā daļa nosaka, ka “izskatot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu, tiesai jāizlemj: 1) vai manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu; 2) vai ir zināms mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs; 3) vai kādai personai ir likumīgas tiesības uz mantu; 4) rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu. Ja tiesa atzīst, ka mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu nav pierādīta vai mantas izcelsme nav noziedzīga, tā pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi

³ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011.gada 14.aprīļa sprieduma lietā Nr.2010-62-03 6.punktu un Satversmes tiesas 2013.gada 24.oktobra sprieduma lietā Nr.2012-23-01 15.2.punktu.

⁴ Sk., piemēram, ECT 2003.gada 17.jūlija sprieduma lietā “Luordo v. Italy”, pieteikuma Nr.32190/96, 66.-67.punktu.

⁵ Satversmes tiesas 2004.gada 11.oktobra sprieduma lietā Nr.2004-06-01 14.punkts. Sk., piemēram, ECT 2006.gada 24.maija sprieduma lietā “Liakopoulou v. Greece”, pieteikuma Nr.20627/04, 19.-25.punktu.

⁶ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013.gada 21.oktobra sprieduma lietā Nr.2013-02-01 10.2.punktu, ECT 2007.gada 24.maija sprieduma lietā “Dunayev v. Russia”, iesniegums Nr.70142/01, 34.punktu un 2014.gada 2.oktobra sprieduma lietā “Hansen v. Norway”, iesniegums Nr.15319/09, 73.punktu.

⁷ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 17.punktu.

iegūtu mantu”. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 631.panta pirmajai un trešajai daļai tiesas lēmumu 10 dienu laikā var pārsūdzēt apgabaltiesā, sūdzību vai protestu iesniedzot rajona (pilsētas) tiesā. Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt šā likuma 630.pantā minēto lēmumu. Lēmums nav pārsūdzams.

Tādējādi secināms, ka procesu par noziedzīgi iegūtu mantu var skatīt divās tiesu instancēs, neparedzot tā skatīšanu kasācijas kārtībā. Tāpat apgabaltiesai ir piešķirtas tiesības atcelt zemākas instances tiesas lēmumu un taisīt jaunu lēmumu lietā, kas var būt pretējs iepriekš lemtajam.

5.1. Likumdevēja mērķis, izdalot mantisko jautājumu vērtēšanu sevišķā procesā, ir nodrošināt savlaicīgu un uz procesa ekonomijas interesēm vērstu kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu atrisināšanu. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir jānodrošina sabiedrības interese par efektīvu kriminālprocesa norisi un citu personu tiesību aizsardzību. Šāda procesa izdalīšana ir saistīta arī ar nepieciešamību nodrošināt personas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Tāpēc process par noziedzīgi iegūtu mantu tiek izdalīts tieši pirmstiesas kriminālprocesa laikā. Ņemot vērā to, ka process par noziedzīgi iegūtu mantu ir izņēmums no mantisko jautājumu risināšanas kārtības pamata kriminālprocesā, šādam procesam var būt atšķirīgi noteikumi, kas vērsti uz ātru un efektīvu tā mērķa sasniegšanu. Tādējādi Kriminālprocesa likuma 631.panta trešās daļas otrajā teikumā ietvertais regulējums ir viens no līdzekļiem, ar kuriem tiek panākta mantisko jautājumu ātra un efektīva atrisināšana.⁸

Satversmes tiesa lietā Nr.2017-10-01, vērtējot Kriminālprocesa likuma 631.panta trešās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam, atzina, ka Satversmes 91.panta pirmais teikums ir jāvērtē kopsakarā ar vispārējiem tiesību principiem, tai skaitā tiesiskuma un taisnīgas tiesas principiem, kuru tvērumā neietilpst personas subjektīvās tiesības ikvienas kategorijas lietu pārsūdzēt kasācijas instancē⁹. Tā kā personas procesā par noziedzīgi iegūtu mantu un pamata kriminālprocesā neatrodas vienādos un savstarpēji salīdzināmos apstākļos, Satversmes tiesa atzina Kriminālprocesa likuma 631.panta trešās daļas otro teikumu par atbilstošu Satversmes 91.panta pirmajam teikumam.

Tātad likumdevējs ir tiesīgs ar likumu noteikt, kādas lietas ir katras tiesu iestādes kompetencē, kādā kārtībā tās ir izskatāmas, un cik instancēs dažādu kategoriju lietas ir skatāmas. Minētais vienlīdz kā attiecas arī uz procesa par noziedzīgi iegūtu mantu regulējumu. **Līdz ar to, neparedzot procesā par noziedzīgi iegūtu mantu lēmuma pārsūdzību kasācijas instances tiesā, likumdevējs nav rīkojies acīmredzami neatbilstoši taisnīgas tiesas principiem.**

6. Valstij ir pienākums izveidot tādu lietu izskatīšanas kārtību, lai persona varētu efektīvi aizsargāt savas tiesības un likumīgās intereses. Atsevišķos gadījumos šādas kārtības izveidošanas pamatā ir jāņem vērā starptautisko tiesību aktu vai Eiropas Savienības tiesību aktu prasības.

Kriminālprocesa likuma 2.panta pirmā un otrā daļa nosaka, ka kriminālprocesu nosaka Satversme, starptautiskās tiesību normas un šis likums. Piemērojot Eiropas Savienības tiesību normu, ņem vērā Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, bet Latvijas Republikas tiesību normas piemērošanā ievēro Satversmes tiesas spriedumā sniegto attiecīgās normas interpretāciju.

⁸ Satversmes tiesas 2017.gada 11.oktobra sprieduma lietā Nr.2017-10-01 20.2.punkts.

⁹ Turpat, 20.2.punkts.

2014.gada 19.maijā spēkā stājās Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 3.aprīļa Direktīva 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā. Transponēšanas termiņš Direktīvai 2014/42/ES tika noteikts 2016.gada 4.oktobris.

Direktīvas 2014/42/ES 38.apsvērumā ir noteikts, ka šajā direktīvā ir ievērotas pamattiesības un principi, kas atzīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (“harta”) un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (“ECTK”), kā tas interpretēts Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā. Šī direktīva būtu jāīsteno saskaņā ar minētajām tiesībām un principiem. Kā viena no fundamentālajām tiesībām, kas noteikta Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47.pantā, ir tiesības uz taisnīgu tiesu, kas paredz ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību. Tās paredz, ka ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Savukārt saskaņā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17.pantu ikvienai personai ir tiesības uz īpašumu, kas iegūts likumīgi, tiesības to lietot un atsavināt, kā arī tiesības attiecībā uz to dot rīkojumu savas nāves gadījumam. Nevienam nedrīkst atņemt īpašumu, ja vien tas nav jādara sabiedrības interesēs, kā arī gadījumos un apstākļos, kuri ir paredzēti tiesību aktos, ar noteikumu, ka par zaudējumiem laikus izmaksā taisnīgu kompensāciju.

Atbilstoši Direktīvas 2014/42/ES 2.panta 4.apakšpunktam konfiskācija ir īpašuma galīga atņemšana, ko tiesa norīkojusi saistībā ar noziedzīgu nodarījumu. Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 1.punkts nosaka, ka “dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus ar mērķi nodrošināt personām, kuras skar šajā direktīvā noteiktie pasākumi, tiesības uz efektīviem aizsardzības līdzekļiem un taisnīgu tiesu, lai saglabātu šo personu tiesības”. Šā panta 6.punkts paredz, ka “dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka ikviens konfiskācijas rīkojums tiek pamatots un ka rīkojums tiek paziņots iesaistītajai personai. Dalībvalstis nodrošina personai, pret kuru tiek vērsta konfiskācija, efektīvu iespēju pārsūdzēt tiesā konfiskācijas rīkojumu”. Uzsverams, ka aizsargpasākumi konfiskācijas procesā atbilstoši Direktīvas 2014/42/ES 4.panta 2.punktam ir attiecināmi arī uz gadījumiem, kad tiek izdalīts atsevišķs process no pamata kriminālprocesa.

Kā redzams no Direktīvas 2014/42/ES paskaidrojuma raksta, tad Direktīvā ir iekļauti īpaši aizsardzības pasākumi un tiesiskās aizsardzības līdzekļi, lai nodrošinātu atbilstošu aizsardzības līmeni un pamattiesību ievērošanu. Viens no tiem ir iespēja apstrīdēt ikvienu lēmumu, kas skar īpašumu. Savukārt pie Direktīvas 2014/42/ES 8.panta ir paskaidrots, ka ar šo pantu Eiropas Savienības līmenī tiek ieviests aizsardzības pasākumu minimums. Šo aizsardzības pasākumu mērķis ir garantēt nevainīguma prezumpcijas ievērošanu, tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu (ietverot ne bis in idem principu), efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekļu izmantošanas iespēju tiesā un tiesības saņemt informāciju par to, kā šīs tiesības izmantot.¹⁰

Kā secināms no minētajām Direktīvas prasībām, tad dalībvalstīm ir jānodrošina, ka personai, pret kuru tiek vērsta īpašuma galīga atņemšana, ir efektīvas iespējas pārsūdzēt tiesā konfiskācijas rīkojumu. No pārbaudes lietas pamatā esošajiem apstākļiem ir secināms, ka pirmās instances tiesa pieņēma lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, savukārt apelācijas instances tiesa pieņēma lēmumu mantu atzīt par noziedzīgi iegūtu un konfiscēt valsts labā.

¹⁰ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā /* COM/2012/085 final - 2012/0036 (COD) */. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52012PC0085>.

Attiecīgi lietā pastāv strīds, vai par konfiskācijas rīkojumu Direktīvas 2014/42/ES izpratnē ir jāuzskata ne tikai tāds lēmums, ar kuru manta ir konfiscēta, bet arī lēmums, ar kuru tiesa lemj izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. No tā savukārt ir atkarīgs, vai pašreizējais regulējums Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā, kurā tiek lemts par personu īpašuma tiesību atņemšanu, ir pārņemts un ieviests atbilstoši Direktīvas 2014/42/ES prasībām, tādējādi nodrošinot tā atbilstību Satversmes 92.pantam.

7. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā), ar kuru Direktīva 2014/42 tika ieviesta Kriminālprocesa likumā, attiecībā uz Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punktu ir norādīts, ka tajā ietvertās prasības ir pārņemtas pilnībā, citstarp atsaucoties tieši uz Kriminālprocesa likuma 631.pantu.¹¹ Tādējādi nekādi papildu grozījumi Kriminālprocesa likumā netika veikti. Arī Eiropas Komisijas ziņojumā Eiropas Parlamentam un Padomei “Līdzekļu atgūšana un konfiskācija. Noziedzība nedrīkst “atmaksāties””¹² attiecībā uz to, kā Direktīvas 2014/42/ES 8.pants ir transponēts dalībvalstīs, ir izdarīts secinājums, ka šis pienākums ir transponēts lielākajā daļā dalībvalstu ar vispārējiem kriminālprocesa noteikumiem. Tāpat secināms, ka attiecībā uz Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punkta interpretāciju līdz šim nav pieņemts neviens Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) spriedums, kas varētu palīdzēt normas piemērošanā šajā pārbaudes lietā.¹³

Vienlaikus konstatējams, ka pārbaudes lietas izskatīšanos ietvaros esat tiesībsargam iesniedzis Dr.iur. A.Bukas un Dr.iur. E.Broka atzinumu par tiesībām pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu kā konfiskācijas rīkojumu Eiropas Savienības tiesību izpratnē. Kā secināms no minētā atzinuma, tad tiesību zinātņu doktoru ieskatā Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punkts būtu jāinterpretē tādējādi, ka valstij ir pienākums radīt iespēju pārsūdzēt tiesas lēmumu, kas ir uzskatāms par “konfiskācijas rīkojumu” atbilstoši normas tiešajai gramatiskajai nozīmei. Attiecīgi tāds tiesas lēmums, ar kuru netiktu piemērota mantas konfiskācija, nebūtu uzskatāms par “konfiskācijas rīkojumu” Direktīvas 2014/42/ES izpratnē.

Informēju, ka pārbaudes lietas izskatīšanas ietvaros, lai noskaidrotu arī citu tiesību zinātnieku viedokli šajā jautājumā, tiesībsargs vērsās ar informācijas pieprasījumiem pie Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes, SIA “Biznesa augstskola Turība” Tiesību zinātņu katedras un Daugavpils Universitātes Tiesību katedras.

Biznesa augstskolas Turības Tiesību zinātņu katedras vadītāja I.Veikša savā atbildē tiesībsargam norādīja, ka *direktīvā nav noteikts cik instanču tiesās lietas par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju būtu jāizskata. Līdz ar to var secināt, ka par*

¹¹ Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Tiesību akta projekta atbilstība ES tiesību aktiem. Pieejama:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/AB2871419A747C7FC2258011002DD2FA?OpenDocument>.

¹² Eiropas Komisijas 2020.gada 2.jūnija ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Līdzekļu atgūšana un konfiskācija. Noziedzība nedrīkst “atmaksāties””, COM(2020) 217 final. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0217&qid=1616667241977>.

¹³ Šajā sakarā gan jāatzīmē, ka EST šobrīd izskatīšanā atrodas vairākas lietas, kas skar Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punkta interpretāciju. Lietā C-319/19 citstarp ir uzdots prejudiciāls jautājums: vai Direktīvas 2014/42/ES 6.panta 2.punkta un 8.panta 1.–10.punkta noteikumiem ir tieša iedarbība, ciktāl tie nodrošina garantijas un aizsardzības klauzulas personām, kuras skar konfiskācija, vai labticīgām trešajām personām? Sk. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62019CN0319&qid=1616668231672>.

Savukārt lietā C-505/20 Bulgārijas iesniedzējtiesa ir uzdevusi prejudiciālo jautājumu, vai Direktīvas 2014/42 8.panta 6.punkta otrajā teikumā un 7.punktā ir noteikts pienākums interpretēt valsts likumu tādējādi, ka ar to trešajai personai, kuras īpašums ir iesaldēts un kuru var konfiscēt kā nozieguma rīku, tiek dota iespēja piedalīties tiesvedībā, kuras rezultātā var tikt veikta konfiskācija, kā arī tiesā pārsūdzēt konfiskācijas rīkojumu? Sk. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62020CN0505&qid=1616668231672>.

mantas konfiskācijas rīkojumu Direktīvas izpratnē var tikt uzskatīts arī tiesas (kā pirmās instances tiesas) lēmums ar kuru tiesa lēmusi izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu.

Šādu viedokli būtībā atbalstīja arī Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes prodekāns J.Grasis, norādot, ka *visi lēmumi par noziedzīgi iegūto mantu ir konfiskācijas rīkojumi Direktīvas 2014/42/ES izpratnē, kas var aizskart gan personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, gan citu personu, tostarp cietušā intereses. [...] Pašreizējais Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā ietvertais regulējums ir atbilstošs Direktīvas 2014/42/ES prasībām attiecībā uz kārtību, kādā persona var pārsūdzēt tiesā lēmumu par noziedzīgi iegūto mantu. Ir apšaubāms, ka ar Direktīvas 2014/42/ES 8.panta sestās daļas pēdējo teikumu tiek prezumēta situācija, ka pārsūdzēšanas gadījumā konfiskāciju var piemērot tikai un vienīgi tad, ja ir divu tiesas instanču lēmumi, ar kuriem manta ir konfiscēta valsts labā.*

Turpretim Daugavpils Universitātes Tiesību katedras docenti Dr.iur. J.Radionovs un Dr.iur. A.Ozerskis norādīja, ka, viņuprāt, *Direktīva 2014/42/ES Latvijas Republikas nacionālajā normatīvajā regulējumā ir pārņemta daļēji. Docentu ieskatā gadījumā, kad lēmumu par mantas konfiskāciju pieņem apgabaltiesa, personai liegta iespēja pārsūdzēt šo lēmumu un jāatzīst, ka apgabaltiesas lēmums vienīgais ir pareizs. [...] Attiecīgi personai ir liegta iespēja aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. [...] Šādās sarežģītās lietu kategorijās Augstākās tiesas viedoklis ir svarīgs un ir efektīvs civiltiesību aizsardzībā.*

Tādējādi secināms, ka šis jautājums netiek uztverts viennozīmīgi arī augstskolu mācībspēku vidū, kur daļa no tiem uzskata, ka par konfiskācijas rīkojumu var uzskatīt tikai tādu lēmumu, ar kuru tiek atņemtas īpašuma tiesības, savukārt daļa konfiskācijas rīkojumu attiecina arī uz lēmumu, ar kuru tiek izbeigts process par noziedzīgi iegūtu mantu.

7.1. Šajā sakarā tiesībsargs uzsver, ka tiesību normas un to saturs vienmēr būs noskaidrojams interpretācijas ceļā. Satversmes tiesa jau vairākkārt norādījusi, ka gramatiskā interpretācijas metode ir tikai pirmā no interpretācijas metodēm un nav pareizi vadīties vienīgi pēc tiesību normas vārdiskās jēgas. Arī krimināltiesību normu saturiskā tvēruma noskaidrošanā ir jāizmanto visas interpretācijas metodes.¹⁴ Tajā pašā laikā tieši ar gramatisko interpretācijas metodi ir visupirms jānoskaidro normas tvērums un tās uztveramība. It īpaši tas ir attiecināms uz krimināltiesību nozari, kur normas interpretācijā ļoti svarīga nozīme ir piešķirama tieši gramatiskajai interpretācijai.

Tiesībsarga ieskatā Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punktā ietvertais nosacījums, ka personai, pret kuru tiek vērsta konfiskācija, ir jābūt nodrošinātām efektīvām iespējām pārsūdzēt tiesā konfiskācijas rīkojumu, viennozīmīgi norāda uz to, ka tādu tiesas lēmumu, ar kuru ir piemērota mantas konfiskācija, personai ir jābūt iespējai pārsūdzēt tiesā.

Secīgi, piemērojot sistēmisko interpretācijas metodi, izdarāms secinājums, ka tiesas lēmums, ar kuru ir piemērota mantas konfiskācija, ir attiecināms tikai uz tiem gadījumiem, kad personas īpašums tiek galīgi atņemts, vai citiem vārdiem – manta tiek atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta valsts labā. Uz to nepārprotami norāda Direktīvas 2014/42/ES 2.panta 4.apakšpunktā ietvertā konfiskācijas definīcija. Tāpat skatoties arī citus Eiropas Savienības tiesību aktus mantas konfiskācijas jomā,

¹⁴ Satversmes tiesas 2020.gada 24.septembrī sprieduma lietā Nr.2019-22-01 18.punkts.

konstatējams, ka tajos ietvertā definīcija vārdam “konfiskācija” ir līdzīga tai, kas noteikta Direktīvas 2014/42/ES 2.panta 4.apakšpunktā. Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2018/1805 (2018.gada 14.novembris) par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu 2.panta 2.apakšpunkts nosaka, ka “konfiskācijas rīkojums” ir galīgais sods vai tiesas noteikts pasākums saistībā ar krimināllietu par noziedzīgu nodarījumu, ar kuru paredz fiziskas vai juridiskas personas īpašuma galīgu atsavināšanu. Savukārt Padomes Pamatlēmuma 2005/212/TI (2005.gada 24.februāris) par noziedzīgi iegūtu līdzekļu, nozieguma rīku un īpašuma konfiskāciju 1.panta ceturtajā ievilkumā attiecībā uz “konfiskāciju” ir noteikts, ka tas ir pēc tiesvedības par noziedzīgu nodarījumu vai noziedzīgiem nodarījumiem tiesas uzlikts sods vai pasākums, kas beidzas ar galīgu īpašuma atņemšanu. Šāda jēdziena “konfiskācija” interpretāciju ir apstiprinājusi arī EST¹⁵.

Līdz ar to visos minētajos dokumentus kā vienojošs apstākļi ir tas, ka ar konfiskāciju tiek saprasta īpašuma galīga atsavināšana. Tiesas lēmums, ar kuru process par noziedzīgi iegūtu mantu tiek izbeigts, nekādi nevar tikt attiecināts uz īpašuma atsavināšanu. Tieši pretēji, šāds lēmums personai ir labvēlīgs un nerod pamatu tā pārsūdzībai. Interpretējot to pretēji, izveidotos absurda situācija, kur pārsūdzība tiktu attiecināta uz gadījumiem, kad to objektīvi nav nepieciešams veikt.

Tas tiesībsarga ieskatā savukārt sasaucas ar Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punktā ietvertās normas mērķi, kas paredz nodrošināt efektīvu tiesību aizsardzību. Nepieciešamību pēc efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem Direktīvas 8.pants attiecina gan uz aizskartajām tiesībām kopumā (sk. Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 1.punktu), gan uz iesaldēšanas rīkojuma un konfiskācijas rīkojuma pārsūdzību (sk. Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 4 un 6.punktu), gan pārsūdzību paplašinātās konfiskācijas gadījumā (sk. Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 8.punktu). Arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47.pantā ir uzsvērts, ka ikvienai personai ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību. Šīm tiesībām atbilst Līguma par Eiropas Savienību 19.panta 1.punkta otrajā daļā dalībvalstīm paredzētais pienākums nodrošināt tiesību aizsardzības līdzekļus, kas ir pietiekami efektīvi tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības. EST savā praksē ir jau vairākkārtīgi uzsvērusi, ka atbilstoši efektivitātes principam dalībvalstu procesuālie noteikumi, kas regulē personu tiesību aizsardzību tiesā, nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt Savienības tiesību sistēmā piešķirto tiesību īstenošanu.¹⁶ Savukārt jautājums, vai valsts procesuālo tiesību norma Eiropas Savienības tiesību sistēmā padara privātpersonām piešķirto tiesību īstenošanu par neiespējamu vai pārmērīgi grūtu, ir jāizvērtē, ņemot vērā šīs tiesību normas nozīmi tiesvedībā, tās norisi un īpatnības kopumā dažādās valsts tiesās. No šāda viedokļa ir jāņem vērā tādi valsts tiesu sistēmas pamatā esoši principi kā tiesību uz aizstāvību aizsardzība, tiesiskās drošības princips un procesa efektīva norise.¹⁷

Kriminālprocesa likuma 631.panta trešajā daļā ietvertā norma, saskaņā ar kuru apgabaltiesas lēmums nav pārsūdzams, ir absolūta un galīga. Tāpat atbilstoši minētajai normai apgabaltiesa neatkarīgi no rajona (pilsētas) tiesā lemtā var pieņemt pretēju lēmumu un atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu un konfiscēt. Līdz ar to šī norma nozīmīgi ietekmē tiesiskās attiecības, kas rodas, lemjot par personas īpašuma atņemšanu. Lai gan pirmās instances tiesa, gan apelācijas instances tiesa var skatīt lietu pēc būtības,

¹⁵ Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2021.gada 14.janvāra spriedumu lietā C-393/19.

¹⁶ Sk., piemēram, EST 2017.gada 13.decembra sprieduma lietā C-403/16 26.-30.punktu un EST 2017.gada 15.marta sprieduma lietā C-3/16 48.-52.punktu.

¹⁷ EST 2019.gada 12.decembra sprieduma lietā C-433/18 32.punkts.

neaprobežojoties tikai ar tiesību jautājumiem, tas nenozīmē, ka tādos apstākļos kā izskatāmajā pārbaudes lietā, personai tiks nodrošināta efektīva tiesību aizsardzība. Tādējādi ar Kriminālprocesa likuma 631.panta trešo daļu tiek padarīta praktiski neiespējama Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punktā piešķirto tiesību īstenošana – efektīva iespēja pārsūdzēt tiesā konfiskācijas rīkojumu.

Ievērojot iepriekšminētos apstākļus, Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punktā ietvertie tiesību aizsardzības pasākumi daļā, kas attiecas uz pārsūdzības tiesību nodrošināšanu atsevišķi izdalītā konfiskācijas procesā, nav pienācīgi ieviesti un pārņemti Latvijas Republikas tiesiskajā regulējumā, t.i., Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā, gadījumos, kad lēmumu par mantas konfiskāciju kā pirmā pieņem apgabaltiesa.

No tā attiecīgi ir izdarāms secinājums, ka attiecībā uz [sabiedrību “X”] Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2019.gada 10.oktobra lēmums par mantas atzišanu par noziedzīgi iegūtu kriminālprocesā Nr.[..] bija pirmais konfiskācijas rīkojums Direktīvas 2014/42/ES izpratnē. **Nemot vērā, ka atbilstoši spēkā esošajam Kriminālprocesa likuma regulējumam šo lēmumu par mantas konfiskāciju nebija iespējams pārsūdzēt, [sabiedrībai “X”] netika nodrošināts Satversmes 92.pantam atbilstošs tiesas process.**

8. Pārbaudes lietas ietvaros tiesībsargs, lai noskaidrotu ārvalstu normatīvo regulējumu un praksi Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punkta piemērošanā, vērsās ar informācijas pieprasījumiem pie astoņu valstu nacionālajām cilvēktiesību aizsardzības institūcijām. Kopumā četras valstis sniedza atbildes, savukārt četras arī pēc atkārtota lūguma diemžēl neatbildēja.

Igaunijas Tieslietu kanclera birojs savā atbildē tiesībsargam paskaidroja, ka Igaunijā mantu var konfiscēt gan ar spriedumu pamata kriminālprocesā, gan ar tiesas rīkojumu (lēmumu) atsevišķā konfiskācijas procesā, kas tiek sākts pēc pamata kriminālprocesa¹⁸. Atbilstoši Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa 403.¹⁰paragrāfa pirmajai daļai atsevišķa konfiskācijas procesa ietvaros pieņemtu lēmumu par mantas konfiskāciju vai atteikumu konfiscēt mantu iesaistītās personas (prokurors, notiesātais vai trešā persona) var pārsūdzēt šā kodeksa 15.nodaļā paredzētajā kārtībā. Saskaņā ar šā paragrāfa otro daļu par tiesas rīkojumu, kas pieņemts, izskatot apelāciju par tiesas rīkojumu, var iesniegt sūdzību augstākā tiesā. Ievērojot Kriminālprocesa kodeksa 390.paragrāfa piektajā daļā noteikto, sūdzību par apgabaltiesas lēmumu likumā noteiktajos gadījumos var izskatīt Augstākā tiesa. Turklāt kā norāda Igaunijas Tieslietu kanclera birojs, tad personai, pret kuru ir tikusi vērsta konfiskācija, ir tiesības iesniegt Augstākajā tiesā lūgumu par procesa atjaunošanu gadījumā, ja lēmums par mantas konfiskāciju tika pieņemts viņas prombūtnē (Kriminālprocesa kodeksa 366.paragrāfa 10.punkts).

Zviedrijas Tieslietu ministrija sniedza atbildi, norādot, ka Zviedrijā nepastāv iespēja atsevišķi izdalīt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu no pamata kriminālprocesa. Zviedrijā personai, pret kuras mantu ar tiesas lēmumu tiek vērsta konfiskācija, ir tiesības vispārējā kārtībā pārsūdzēt šādu tiesas lēmumu apelācijas instances tiesā un Augstākajā tiesā. Abu tiesu kompetencē ir skatīt lietu pēc būtības.

Austrija Ombuda padome informēja tiesībsargu, ka lēmumu par mantas konfiskāciju, kas pieņemts no pamata kriminālprocesa atsevišķi izdalītā procesā, personai pastāv tiesības pārsūdzēt augstākā tiesā. Ja lēmumu kā pirmā pieņem rajona tiesa, jurisdikcija pār pārsūdzēto lēmumu būs apgabaltiesai, savukārt, ja sākotnējo lēmumu

¹⁸ Igaunijas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512012021001/consolide>. Skatīts: 29.03.2021.

pieņem apgabaltiesa, apelāciju izskatīs augstāka apgabaltiesa. Personai nav iespējas pārsūdzēt otrās instances tiesas lēmumu. Abas tiesas lietu skata pēc būtības.

Somijas Parlamentārā Ombuda birojs sniedza tiesībsargam atbildes, norādot, ka Somijā Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punkta nosacījums ir ieviests nacionālajā regulējumā ar vispārīgiem noteikumiem par kriminālprocesu. Somijā konfiskācija var tikt veikta arī gadījumos, kad persona slimo vai viņas bēgulošanas dēļ. Somijā rajona tiesas lēmums par mantas konfiskāciju var tikt pārsūdzēts apelācijas instances tiesā, kuras lēmums var tikt pārsūdzēts Augstākajā tiesā. Gan apelācijas instances tiesa, gan Augstākā tiesa veic iesniegtās sūdzības pieņemamības izvērtēšanu (*leave to appeal*). Apelācijas instances tiesai un Augstākajai tiesai ir tiesības skatīt lietu pēc būtības.

Līdz ar to no informācijas, kas saņemta no minētajām valstīm, nevar izdarīt nepārprotamus secinājumus par kārtību, kā nodrošināma tiesas lēmuma par mantas konfiskāciju pārsūdzība tiesā. Daļā valstu (Zviedrija, Somija) netiek izdalīti atsevišķi procesi par mantas konfiskāciju, un par mantas konfiskāciju tiek lemts pamata kriminālprocesā, līdzīgi kā Latvijā nodrošinot divu pakāpju pārsūdzību. Turpretim Austrijā un Igaunijā manta var tikt konfiscēta ar tiesas lēmumu atsevišķi izdalītā konfiskācijas procesā. Austrijā pārsūdzība tiek nodrošināta vienā instancē, savukārt Igaunijā personai ir visplašākās tiesības, jo lēmums par mantas konfiskāciju var tikt pārsūdzēts gan apelācijas instances tiesā, gan Augstākajā tiesā. Turklāt Igaunijā personai sakarā ar veiktu mantas konfiskāciju pastāv tiesības atsevišķos gadījumos lūgt atjaunot kriminālprocesa atjaunošanu.

9. Kā jau iepriekš tika uzsvērts, tad likumdevējam procesuālo likumu un to kārtības izstrādē ir samērā plaša rīcības brīvība. Tajā pašā laikā likumdevējam atbilstoši Satversmes 68. un 89.pantam ir jāņem vērā Latvijai saistošie starptautiskie līgumi, tostarp Eiropas Savienības tiesību akti. Līguma par Eiropas Savienības darbību 288.panta trešā daļa paredz, ka direktīvas tām dalībvalstīm, kurām tās adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj šo valstu iestādēm noteikt to īstenošanas formas un metodes.

Ņemot vērā, ka atbilstoši šā atzinuma 7.1.punktā secinātajam Direktīvas 2014/42/ES 8.panta 6.punkts nav pienācīgi pārņemts Latvijas tiesiskajā regulējumā, likumdevējam ir nepieciešams veikt tādas darbības, lai nodrošinātu nacionālā regulējuma atbilstību Direktīvas 2014/42/ES prasībām, tādējādi garantējot personām efektīvu iespēju pārsūdzēt tiesā konfiskācijas rīkojumu. Taču tieši kādā veidā tas ir īstenojams, lielā mērā ietiecas likumdevēja rīcības brīvībā, kas gan nav absolūta. Kā atzinusi Satversmes tiesa, tad rīcības brīvības robežas nosaka lietderības apsvērumi un tiesību uz taisnīgu tiesu būtība. Izraudzītajam procesa veidam ir jāļauj izskatīt konkrēto lietu pēc iespējas atbilstoši un efektīvi, un attiecīgais procesa veids nedrīkst liegt personai tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības vai būtiski ierobežot personas tiesības aizstāvēt savas tiesības¹⁹.

9.1. Tiesībsargs secina, ka jautājums par Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā noteiktā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu atbilstību Direktīvai 2014/42/ES ir ticis skatīts Tieslietu ministrijas pastāvīgās Kriminālprocesa likuma darba grupā.

Kā redzams no darba grupas 2020.gada 3.septembra sēdes protokola, tad pēc ģenerālprokurora J.Stukāna norādītā lietu, kad pirmā instance izlemj izbeigt procesu, bet apgabaltiesa konfiscē mantu, ir daudz un tās sastāda apmēram 10% gadījumus. Secīgi

¹⁹ Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 17.punkts.

ģenerālprokurors piekrita viedoklim sašaurināt apgabaltiesas kompetenci, nosakot, ka apgabaltiesa varētu atstāt negrozītu rajona (pilsētas) tiesas lēmumu vai to atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, tādējādi izslēdzot iespēju apgabaltiesai kā pirmajai instancei lemt par mantas konfiskāciju. Savukārt darba grupas 2020.gada 17.septembra sēdē Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesnesis Zigmunds Dundurs norādīja, ka pēdējā gadā attīstās šādu procesu piemērošana, tāpēc vajadzētu atjaunot iespēju izskatīt jautājumu kasācijas un augstākajā tiesā, jo jautājumi ir būtiski, t.sk., saistīti ar materiālo tiesību normu piemērošanu. Tiesneša viedoklim piekrita arī Zemgales rajona tiesas tiesnese Inese Punte.

Tādējādi izkristalizējās divi varianti, kādā šo jautājumu varētu risināt, proti – sašaurinot apgabaltiesas kompetenci vai atjaunojot kasācijas instanci.

Visbeidzot 2020.gada 12.novembra darba grupas sēdē, kurā tika turpināts skatīt minēto jautājumu, klātesošie darba grupas locekļi, kā arī ģenerālprokurors, atbalstīja un pievienojās Augstākās tiesas sniegtajam viedoklim, ka kasācijas institūta atjaunošana Kriminālprocesa likuma 59.nodaļas kārtībā izskatāmām lietām nav nepieciešama, jo tādējādi tiktu nepamatoti paldzināts process. Tāpat arī attiecībā uz iespēju sašaurināt apgabaltiesas kompetenci darba grupas locekļi to neatzina par tādu risinājumu, kas saskaņā ar apgabaltiesas kā apelācijas instances tiesas būtību risinātu izvirzīto problēmu. Tādējādi darba grupa nolēma, ka par konfiskācijas rīkojumu Direktīvas 2014/42/ES izpratnē ir jāuzskata ne tikai tāds lēmums, ar kuru manta ir konfiscēta, bet arī lēmums, ar kuru pirmās instances tiesa lemj izbeigt procesu. Līdz ar to tika nolemts, ka Kriminālprocesa likuma regulējums atbilst Direktīvas 2014/42/ES prasībām un nav nepieciešams veikt grozījumus Kriminālprocesa likumā.²⁰

9.2. Jautājums par Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā noteikto procesu par noziedzīgi iegūtu mantu tika skatīts arī Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisijas 2021.gada 26.janvāra sēdē²¹. Sēdē uzaicinātās personas sniedza savus viedokļus un argumentus, pēc kā Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisija noformulēja vairākus problēmjautājumus, kas skar Kriminālprocesa likuma 59.nodaļu, un aicināja Tieslietu ministrijas pastāvīgo darba grupu Kriminālprocesa likuma grozījumu izstrādei atkārtoti izvērtēt Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā paredzēto regulējumu par procesu attiecībā uz noziedzīgi iegūtu mantu. Kā viens no jautājumiem, ko Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisija aicināja Tieslietu ministriju izvērtēt, ir: Vai gadījumā, ja personai nelabvēlīgu pirmreizēju lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu un tās konfiskāciju pieņem apgabaltiesa, izskatot sūdzību vai protestu, nebūtu jāparedz Kriminālprocesa likumā iespēja to pārsūdzēt?

10. Ievērojot atzinuma 9.punktā minētos apstākļus, secināms, ka Tieslietu ministrija kā vadošā valsts pārvaldes iestāde tieslietu nozarēs sadarbībā ar citām institūcijām un amatpersonām jautājumā par Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā noteiktā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu atbilstību Direktīvai 2014/42/ES ir veikusi diskusijas

²⁰ Darba grupas protokoli pieejami:

[http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/d1d91a786b6879dec225866300370d60/\\$FILE/4_pielikums_PR_2021_01_26_8_30_JKKPA.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/d1d91a786b6879dec225866300370d60/$FILE/4_pielikums_PR_2021_01_26_8_30_JKKPA.pdf).

²¹ Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisijas 2021.gada 26.janvāra sēdes protokols Nr.68 pieejams:

[http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/d1d91a786b6879dec225866300370d60/\\$FILE/PR_2021_01_26_8_30_JKKPA.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/d1d91a786b6879dec225866300370d60/$FILE/PR_2021_01_26_8_30_JKKPA.pdf).

un sniegusi argumentētu viedokli. Vienlaikus likumdevējs ir saskatījis nepieciešamību jautājumu turpināt diskutēt, jo iesaistīto pušu viedokļi atšķiras un sniegtie argumenti par būtiskiem tiesību jautājumiem, tostarp efektīvu pārsūdzības tiesību nodrošināšanu, ir nopietni izvērtējami.

Kā redzams no minētajām diskusijām, tad risinājumi, kā panākt Kriminālprocesa likuma 59.nodaļas pilnīgu harmonizāciju Direktīvā 2014/42/ES noteiktajām prasībām, var būt dažādi. Piemēram, atjaunojot kasācijas instanci vai sašaurinot apgabaltiesas kompetenci. Taču neatkarīgi no izvēlēta veida tam ir jābūt efektīvam un reāli īstenojamam praksē, t.i., tādām, lai ikviena persona, pret kuru vērsta konfiskācija ar tiesas lēmumu, būtu tiesīga to pārsūdzēt augstākā instancē.

Minētā sakarā tiesībsargs norāda, ka par šo pārbaudes lietā taisīto atzinumu tiks informēta Saeimas Juridiskā komisija un Tieslietu ministrija, lūdzot ņemt vērā atzinumā izdarītos secinājumus, lai Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā noteikto procesu par noziedzīgi iegūtu mantu ieviestu atbilstoši Direktīvas 2014/42/ES prasībām.

11. Visbeidzot informēju, ka saskaņā ar EST judikatūru²² Jums ir tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību no Latvijas valsts, ja tā neievēro Eiropas Savienības tiesības. Atbilstoši EST izstrādātajiem kritērijiem²³ to var darīt tādas direktīvas gadījumā, kura nav transponēta vai nav transponēta pienācīgi, ja: a) direktīva ir pieņemta, lai radītu tiesības indivīdiem; b) tiesību saturu var konstatēt, pamatojoties uz direktīvas normām un c) pastāv cēloņsakarība starp pienākuma transponēt direktīvu pārkāpumu un cietušajām pusēm radītajiem zaudējumiem un kaitējumu.

Ar šo atzinumu pārbaudes lieta tiek pabeigta.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

---

²² Sk. EST 1991.gada 19.novembra spriedumu apvienotajās lietās C-6/90 un C-9/90.

²³ Sk. EST 1991.gada 19.novembra sprieduma lietās C-6/90; C-9/90 40.punktu.